

II. razstava moderne umetnosti, ki se je vršila v Padovi v mesecih maju in juniju preteklega leta. Razstavili so v posebni dvorani, in sicer Rossi, Semeghini, Fonda in Orefice. Preveč so se oddaljevala njihova dela od vsega onega praznega konvencionalizma izvestnih na ves glas hvaljenih slikarjev, da bi jih bili mogli nerodno pomešane namestiti skupno z ostalimi! Ostali so sami, kakor so na vseh razstavah, in prav je bilo tako. V Italiji, kakor tudi povsod drugje po svetu, večina umetnikov še sledi prav po ovčje tistemu, kar so jim povedali njihovi odlični mojstri na akademijah, ali pa jih je omamil lahкотen zaslužek in posnemajo pozornost vzbujajoča dela prvega modnega parvenija, ne da bi preudarili, ali je v njih res kaj dobrega in ali uspeha, kakor se pogostoma dogaja, ni pripisovati erotičnim ali sentimentalnim činiteljem, ki so popolnoma tuji strogi vesti čiste umetnosti.

Toda slikarji beneškega krožka pač ne pripadajo tej tropi opic. Rossi in Semeghini sta imeni, ki sta dobro poznani na polju moderne umetnosti in ju cenijo vsi, ki so v ozkih stikih z najnovejšimi stremljenji in raziskavanji. Gotova stvar je, da je Gino Rossi najmočnejši in najodločnejši v tem krožku. Njegove bolj slikbe ko slike so kompozicije, v katerih vlada absolutna muzikalnost barv in črt. Dušo stvari podaja rad s pravcatim čarom rafinirano kombiniranih barv. Najboljše njegove stvari so pokrajine, v katerih nas naravnost osuplja neki neopredeljiv občutek njegove skoraj naivne razvne, popolnoma brez vsake predzasnove in potemtakem čiste impresije: abstraktna čuvstvenost.

Kdor ga pozna osebno in mu je znano njegovo življenje, življenje ubogega bohéma v »quartier latinu« v Parizu, kjer je živel leta in leta v najčistejšem navdušenju za ono mogočno ozvezdje zasmehovanih novotarjev, ki so imeli svojega največjega predstavitelja v Cézanneu; kdor ima le količkaj ideje, četudi le medle, o mrzličavem, vsega duha obvladujočem, ali čudovitem modernem umetniškem gibanju: njemu Rossijevo delo govori, govori z glasom,

ki je sinteza in analiza, gradba in razkroj. In ta glas je močan in učinkujoč.

Drugi prav tako strastno zavzet slikar je Pio Semeghini. Oboževalec svetlobe. Njegove slike dobivajo pod kratkimi, nervoznimi dotiklaji njegovega čopiča prosojno prozornost: zdi se, da tu kroži zrak s svojimi barvastimi lučmi, vklenjen v okvir. Razlika med njim in Rossijem je kakor na dlani. Semeghini je rafiniran ljubitelj prikaza, ki ga pograbi in ustali v neki nematerialnosti polni luči. Kakor da gledamo eterično pokrajino, ki nam jo spomin ne pričakovano pričara pred duha.

Takšna sta Rossi in Semeghini. Popolnoma različna od njune pa je umetnost Enrica Fonde in Gabrielle Orefice.

Gabriella Orefice morda ne bo navduševala preveč, dasiravno ji je treba priznati dejanski slikarski temperament in nežno čuvstvenost v barvah. Kar ji škoduje, je pač občutek neke površne malomarnosti, gotovosti uspeha, ki se izpreveva v diletantstvo. Ni pa tak Enrico Fonda. Njegova umetnost je študij in treznost. Čisti toni, zračnost in perspektiva: bistvo velike slikarske umetnosti Fattorijeve. In res, Fonda se je kazal še do predkratim kakor zdrav občudovalec Fattorijev. Živel je v Firenzi nekaj časa in je tu imel priliko, da se je navdušil za čisto umetnost velikega toskanskega mojstra. Danes je, kakor mi pripovedujejo, veliko bolj individualen; jaz sam njegovega zadnjega dela osebno ne poznam.

Takšen je torej krožek »Beneških samostojnežev«, kakor se je pokazal meseca maja in junija. Odtlej je krožek porastel za nekoliko novih članov in pripravlja novo razstavo v Trevisu.

Dr. Dario de Tuoni — Padova.

GLASBA.

O nekaterih glasbenih izdanjih. Od glasbenih založništev je začela zlasti Glasbena Matica izdajati v nekoliko večjem obsegu. Izdala je »Dvanajst zborov« komponista Antona Lajovica, v katerih ta stopi iz okvira svojega dosedanjega solidnega komponiranja in napravi poskus,

ustvariti nacionalno karakteristične skladbe. Pri tem se je mestoma posluževal bolj drznih harmonskih zvez na eni strani, na drugi pa je uporabljal tehnično lažje izvedljive sestavine, kakor so na primer vzporedne terce itd. Zraven pa lahko človek opazi, da je pri odberi značaja v mnogih pesmih prišel do zaključka, ki Slovenca ne zadovolji. Medtem ko ostane slovenska pesem lirična tudi, kadar je vesela, prihaja v Lajovičevi zbirki na površje neka zunanost, ki je lastna nekaterim srbohrvatskim napevom. Več značilnosti je v zunanostih, kakor so neenake taktove vrste (5/4, 7/4), ki jih skladatelj uporablja in so za naše pesmi kolikortoliko značilne. Vendar mislim, da je značaj skladb za različne nacije najbolj značilen. Bili smo vajeni dobivati v javnost bolj izbirčno odbrane skladbe kakor jih je večina v tej izdaji. Mnogo je tu pesmi, ki obdržijo svojo vrednost le z dobro interpretacijo. Zbirka je postala boljša z nekaterimi zbori, ki se zlasti po značaju razlikujejo od ostalih. (Primeri »Breza in hrast«, »Lan«, »Ples kralja Matjaža II.« in »Žabe«.) Seveda se ti zbori ne proizvajajo, pač zato, ker je lažje stvari tudi peti lažje. Ne zahtevajo toliko od človeka. Poleg tega je Glasbena Matica izdala precej samospevov (Ravnika, Kogoj, Michla, Škerjanca, Pavčiča.) Od teh očitno predstavlja Janko Ravnik neizpremenljivo voljo do izraza. V njegovih skladbah čutiš boj med tem, kar je dobro s stališča klavirske tehnike, in pa med tem, kar je kompozitorno dobro. Tako vidimo, da je v »Seguidillah« najboljša ona, kar je prosto pianističnega značaja (primeri št. III.), medtem, ko spadajo strogo pianistična mesta med šibkejša (primeri str. 11., sistem 2., ter spremljevanje v levici k skoro vsem pesmim), najsibkejša bodo še tako dobro mišljena in naj zvenijo še tako dobro. Vendar se pri Ravniku le včasih zgodi, da moraš poslušniti. Po največ so to le hipni trenutki, vendar je njih učinek nadpovprečno mo-

čan. Bilo bi v interesu komponista, da si da strog odgovor o tem, kaj je kompozitorno dobro izdelano, sicer bo zanimanje za njegove skladbe vedno pešalo, mesto da bi rastle. Vendar je Ravnik daleč od tega, da bi koga ali kaj posnemal. Le da njegov lastni izraz še ni izčrpan.

Lucijan Marija Škerjanec se poslužuje impresionističnega izražanja v stilu francoskega impresionizma. Po značaju mu je povsem podoben, le da je mnogo enostavnejši in v izrazilih od njega ubožnejši, kar je tudi razumljivo, če pomislimo, da je francoski impresionizem nastal po vseh pridobitvah v dotodanji glasbeni praksi, ki so v njem natihem prisotne. V ostalem včasih spomni na Brahmsa, od naših komponistov na Lajovica, ki Škerjanca očitno prav vsled sorodnosti, ki so med njima, tako zelo ceni. Najbolj izvirna pesem izmed izdanih sedmih je »Vizija«, dasi se v večji izmeri poslužuje spremljevanja, ki je značilno za Lajovica. Pesmi so estetično dobro izdelane, vedno zopet se pa vidi, kako slabo si je znal pomagati, ko mu je odpovedalo, primeri »Beli oblaki«, 3. sist., 1. takt, in zlasti pesem »Počitek pod goro«. Če bi Škerjanec povsod izdelal v kompoziciji obstoječe domisleke, bi skladbe bile izvirnejše in boljše.

Prešeren je v naši literaturi tisti pesnik, ki dosedaj še ni našel kongenialnega muzika, da bi ga uglasbil. Od Maška do Michla. Mora se pa reči, da je Michl v tem oziru prišel Prešernu najbližje. Njegove »Štiri Prešernove pesmi« so sicer različnih vrednosti — najšibkejša je »Nezakonska mati«, besedilo, ki dosedaj še ni bilo glasbeno dobro interpretirano — vendar sta zlasti »Pevcu« in »Napis na velikem zvonu pri Sv. Joštu« vsega upoštevavanja vredni skladbi. Michl je umen glasbenik z dobro izdelanim glasbenim stavkom, le da izvirnost muzikalnih kombinacij pri njem ni velika. Posebno lepa je v njegovih pesmih deklamacija. (Dalje.)

M. Kogoj.

strokovno literaturo, bi mu bilo treba postaviti na takih mestih samo zvezdico in opombico: »današnje naziranje o tem gl. tam in tam« ali kaj sličnega. Tako bi n. pr. pri stavku, da je Bohorič »postal... oče pravopisu« (str. 3) in da je njegovo (podčrtal por.) delo živelo v Dalmatinovi prelogi sv. pisma (str. 5), bilo treba dostaviti sledeči citat: »Ramovš, F. Delo revizije za Dalmatinovo biblijo. Č. J. K. Z. l. 113 sl.«, kjer je jasno pokazano, da je šlo doslej preveč slovničarske slave Bohoriču, mnogo premalo pa Dalmatinu« (str. 132).

Tisti pa, ki je zasledoval poglavja historične slovenske gramatike izpod peresa prof. Ramovša, začenjajoča se s »Slovenische Studien« v zadnjem letniku »Archiva f. slav. Phil.«, nadaljevanje pa v strokovnem časopisu in zbornikih doma in v inozemstvu (Č. J. K. Z., Južnosl. filolog, Časopis pro mod. fil., Slavija; Beličev in Baudouinov zbornik), pač ne bo niti za trenutek dvomil, da je danes Štrekljeva historična slovnica — odveč, prvič vsled vsebine same, drugič pa tudi iz ekonomskih razlogov: zakaj izdajati slabše delo, boljše pa mora ležati v rokopisu in v odlomkih molče trobentati, da ne kaže objavljati Štrekljeve izpiske iz — Škrabca i. dr.?

Gospoda pri Zgodovinskem društvu, postavite dostojen spomenik Štreklju s tem, da izdaste njegove etimološke spise! Tudi njegove »Slovenske narodne pesmi« ne bi smele ostati torso; rajši naj ostane ta historična slovnica pri — 1. snopiču. M. R.

GLASBA.

Pavčičevih »Deset samosplovov« je estetsko dobro izdelana muzika sedanjosti manj odgovarjajočega stila, pa solidnega stavka.

Sattnerjeva kantata »V pepelnični noči« je muzikalno okusno izdelana in ima značaj, ki je kolikortoliko zanimiv. Še nekoliko boljša od »Assumptia«, ki tudi v predelavi še ni doživela svoje lastne podobe. Bržkone je celo

nekaj izgubila, tako da bi bila potrebna še ena predelava, ki bi iz obeh pobrala najboljše. Pričujoča kantata je bolj sintetično komponirana kakor vsa daljša dela tega komponista. Zlasti v oblikovnem oziru. Pa tudi glede domiselnosti, v kolikor se fiče motivičnega dela. Ravnanje s tekstom niti od daleč ne nudi tako zadovoljivih spoznanj. Deklamacija je le malo izrazita, tekst je na pevni glas kakor prilepljen, neprimerne ponovitve besednih zvez so skoro na dnevnem redu, kakor je tudi čudna uporaba zbora v različni zasedbi na mestih, kjer govori eden. Ne more se sploh reči, da je tekst deklamacijsko primerno interpretiran. Prej bi se dalo reči nasprotno. In velika je nevarnost, da tako nesoglasje med muziko in tekstom dela končno ne ovrže. Upajmo, da se to ne zgodi.

V Umetniški založbi »Treh labodov« v Ljubljani so izšli »Trije mešani zbori« Srečka Koporca, mladega komponista, ki je s tem delom prvič stopil v javnost. Njegove skladbe pomenijo lep začetek, ki obeta postati v svojem razvoju za našo glasbo upoštevanja vreden faktor. Da je načel poť, ki ga bo mogla pripeljati do lepih rezultatov, kažejo že ti trije zbori. Z vztrajnim delom bodo iz njegovih skladb izginile še one male nerodnosti, ki jih ima ta izdaja na nekaterih mestih in ki obstoje v tem, da so tu in tam glasovi peljani tako, da po nepotrebnem povzročajo težkoče. Skladbe so pač nujen izraz tega, kar je Koporec zdaj. Tudi je število takih mest minimalno.

Komponist Vasilij Mirk iz Trsta je v samozaložbi (Trst, Via Bocaccio 29/I.) izdal svoje klavirske skladbe, ki reprezentirajo najbolj obsežno izdajo te vrste, kar jih je doslej izšlo v Sloveniji. Deloma so skladbe bile že natisnjene v »Novih akordih«. Najboljše v zbirki so »Glasbeni utrinki« (razen II.), potem pa Capriccio. Ostale skladbe so dobre le deloma (primeri »Reveries«, začetek, prvi del »Bagatelle«, »Jugosl. rapsodije II« itd.) ali pa samo mestoma, tako da skladbam ne morejo dati pečata dobrega. (»Jugosl. Raps. I« itd.) Marsikje se v stilu približuje

Lisztu in drugim podobnim, bolj tehničnim komponistom.

Za klavir je pred časom izšlo troje skladb Stanka Premrla. Skladbe so lažjega stila, a dobre, zlasti zadnji dve.

Goričar in Leskovšek v Celju sta izdala dva zvezka samospenov komponista Risto Savina, od katerih reprezentira op. 13 (pet pesmi na Župančičeva besedila) dobre skladbe, op. 20 (tri pesmi na Župančičeva besedila) skladbe manj posrečenega značaja.

Od cerkvenoglasbenih publikacij bi imeli omeniti »Pred Bogom«, 14 mešanih pesmi za mešani zbor dr. Franca Kimovca. V zbirki si dobre in manj dobre skladbe držijo ravnotežje, vendar je kvaliteta vseh tolika, da bi bila zbirka kmalu postala vredna tovarišica njegove zbirke »Slava presv. Evharistiji«. »Pred Bogom« so pisane v bolj modernem slogu; posebno bi bilo omeniti št. 2., 4., 5., 8., 9. in 13. Če bi skladatelj nekatere skladbe izpustil, bi bila zbirka boljša.

Smatram, da so vedno pogostejša izdaja začetek dobe, v kateri bo slovenska pesem dobivala na književnem trgu tudi vedno večjo besedo, zlasti, ker je pričakovati, da stopi naša glasba preko naših mej na svetovni trg.

Marij Kogoj.

O narodni pesmi. Nadvse me je razveselil članek Marija Kogoja s tem naslovom v 7.—9. številki »Doma in sveta«, ne samo ker je glasbenik njegove veljave priznal temu preznačilnemu instrumentu izražanja naše duše umetniško vrednost, dočim mi jo je nekoč drug odličen muzik kratkomalo zanikal, ampak tudi zato, ker se je zavzel za čim idealnejšo prireditev naših napevov nekdo, ki je izmed najbolj poklicanih, da to nalogo prej ali slej lahko tudi — sam izvrši... Obžalujem samo, da je članek tako kratek, oziroma da je posebno na mestih, ki bi človeka še najbolj zanimala, vsaj lajiku nedoumljiv, ker vrže besedo, ki je jasna najbrže celo samo — specialistu.

No, nisem vzel peresa v roko, da posegam v stvari, za katere je kajpak treba več nego samo vanje zaljubljenega srca.

A prilika se mi zdi, da izpregovorim besedo o tistem, kjer so grešili — razen Hubada, ki ga imam prav zato posebno rad, in seveda razen znanstvenikov — menda prav vsi naši prireditelji v glaskah in besedah, a naposled tudi g. Marij Kogoj sam, — da izpregovorim o tekstu.

»Se davno mrači« — kaj se pravi to? Ali misli kdo, da je bil narodni pesnik tako neroden, da ne bi bil mogel reči: »Že davno se je zmračilo«, ali magari: »Se dolgo mrači«, ali sploh kaj, kar ima smisel in ne nekaj, kar ga nima — samo iz zadrege, v katerih delajo slabe verze umetni pesniki? Toda seve narod ni rekel tako, ampak poje ljudstvo tam, kjer »svet ga še okužil ni«, na primer moj Tolminec: »Že dan se mrači, mojga fanta še ni« itd. To je pa nekaj drugega, kaj ne? In večer za večerom lahko slišiš: »Snoč pa dav je slanica pala«, čeprav še živ krst ni videi slane zvečer, pa narod zato kajpak tudi ne more peti nesmisla. Narod pravi temveč: »Je pa davi slanica pala.« Ali — Toda, kdo bi našteval, ko kaže naša inteligenca — in ne samo ona, kolikor je že imamo s trotoarjev, ampak tudi ona z grude — vsak dan manj razumevanja za besedilo, da niti ne govorim, kako se ji zdi muzikalno in tekstualno višek lepote kakšna: »Dekle, zakaj tak žalostno.« No, vse to ne opravičuje njih, ki so se lotili prirejanja našega narodnega blaga za — tisk! Nerazumljivo n. pr. mi je tudi, kako Janko Glaser ni čutil, da mora stati v pesmi »Fantje se zbirajo« kitica: »Imel sem ptičico« pred kitico: »Imel sem ljubico«, torej simbolična, oziroma »abstraktna« pred »konkretno«. Taka je s prispodobami vsaj od Homerja sem. Če bi se prireditelji sklicevali na nabiratelje, a ti na narod, to ne more veljati, ker narod poje pohabljenе tekste, kakor že rečeno, samo tam, kjer — ni več sam na sebi. Zdi se mi prav tako, da ne velja izgovor muzikalnih prirediteljev, češ, tekst ni moja stvar. Če kje, je tu dvoje eno, in ako skvarjeno eno, skažen tudi drugi užitek. In tudi na to opozoriti, a res samo opozoriti, je bil namen tem vrslicam.

Dr. I. Š-i.